

Iva Gruić

Liječenje kolektivne traume

Jelena Kovačić i Anica Tomić

Ovo bi mogla biti moja ulica

Redateljica:

Anica Tomić

Zagrebačko kazalište mladih

Premijera:

23. listopada 2010.

Ubojstvo Luke Ritza preraslo je okvire pojedinačnog slučaja i postalo općeprihvaćeni simbol za kolektivnu traumu što nam je (trajno) priskrbljuje nasilničko vrijeme u kojem živimo, a čiji je možda najubojitiji izdanak upravo mladenačko nasilje. Njegovom pričom nadahnute, Jelena Kovačić i Anica Tomić postavile su u ZKM-u prvu ovogodišnju premijeru pod programatskim naslovom *Ovo bi mogla biti moja ulica*. Predstava nije, kako izrijeком autorice napominju, rekonstrukcija njegove priče, nego je *posvećena zagrebačkom maturantu Luki Ritzu te svim mladićima i djevojkama koji svakodnevno stradavaju na ulicama naših gradova*.

Na sceni je prikazan dan pogreba ubijenog mladića. Na otvorenoj velikoj pozornici uzdignute su male "platforme" – stanovi u kojima žive sudionici priče (scenografija: ARCHlsquad) – dnevne sobe,

kuhinje, blagovaonice... Kroz kratke skokovite prizore pratimo roditelje dok se pripremaju za pogreb dirljivo birajući što će obući; obitelj mladića koji je *zadao posljednji udarac* koja polako doznaje da je sin sudjelovao u ubojstvu; prijatelje žrtve u njihovom očajničkom pokušaju razumijevanja; svjedoke koji se drže pritajeno, školskog psihologa koji nešto pokušava...

Samo njemu svira bend, samo njemu svira bend – na nebu.

Jadranka Đokić, Vedran Živolić, Petar Leventić, Nadežda Perišić Nola, Danijel Ljuboja

I svi su praktički sve vrijeme tu, čas na jednoj "platformi", čas na drugoj, jer stanovi su različiti, ali i isti, zamjenjivi su, a i njihovi životi kao da su zamjenjivi. I dobri i loši, i oni koji znaju sve i oni koji ne znaju ništa, nasilnici i žrtve, roditelji i usputni promatrači, svi su bespovratno obilježeni događajem, a potresenost se i doslovno fizički iskazuje u snažnom treskanju koje ih sve kao u valovima zahvaća. Zato se na jednoj razini može zaključiti da su i situacije u

kojima su se našli više proizvod slučaja nego namjere i osobnog odabira, da su i one zamjenjive. Ovo bi mogla biti moja ulica. Ovo bi mogao biti moj život. Ovo bi se i meni moglo dogoditi. Ovakvo bih se i ja mogla ponašati...

Na završetku se svi uredno pripreme za sprovod, ignorirajući zakasnjelo pojavljivanje figure koja izgleda kao političar (i jedini je uistinu antipatično odbojan lik), stanu licem u lice s gledalištem, nabrajajući manje poznate žrtve

Suzana Nikolić, Damir Šaban

nasilja. I zatim zapjevaju. Himnični finale s poznatim songom (Baretov *Waltz za pokojne*) moćan je, prepoznatljiv, blago patetičan i bolno turoban.

Predstava uspijeva dirnuti i potpuno zaokupiti pozornost publike, čak i one najzahtjevnije, tinejdžerske. Velika ZKM-ova dvorana puna srednjoškolaca ni u jednom času ne pruža sliku na koju smo navikli kad prisustvujemo takvim, često nevoljkim 'kulturnim uzdizanjima', nema šuškanja, gledanja na sat, slanja SMS-ova. Više je razumljivih razloga za to. Prije svega, problem koji se opisuje stvaran je, dio svakodnevnog života. Izložen je posve otvoreno i pošteno. Zatim, predstava je dinamična, prošarana poznatim hitovima fino uklopljenima, dobro je odigrana, bez padova u tempu.

No, postoji još jedan razlog koji možda najbolje ukazuje na pravu prirodu predstave. Publika, naime, ne kreće od nule, nego stiže dobro pripremljena, smekšana, identificirana s pričom o Luku Ritzu. Da i produkcija na to računa potvrđuje se već na samom početku, u času pojavljivanja Lare Janić, Lukine prijateljice koja sa scene govori u svoje osobno ime, a kasnije se nastavlja i dokumentarnim fragmentima, nekolicinom tekstova Luke Ritzza inkorporiranih više ili manje vidljivo u riječi koje govore likovi predstave. I zato je ono što se u publici događa najlakše opisati kao homogeniziranje gledališta oko "prave stvari". Osjećaj zajedništva koji se stvara ljekovit je, ponajprije za srednjoškolce, njihove izbežumljene nastavnike i ustrašene roditelje. I to je, rekla bih, osnovni sadržaj i temeljni smisao

Nataša Dorčić, Danijel Ljuboja, Goran Bogdan, Marica Vidušić, Petar Levantić

predstave. I zbiva se besprijekorno. Ono nešto drugo što smo možda očekivali, kao na primjer društvena kritičnost (odakle mladenačko nasilje?) ili udublivanje u problem (zašto ono nastaje, kako, kako se nositi s njime?), sve se to uglavnom utopilo u poopćavanjima i nizanju šablona, stereotipnih tumačenja i općih mjesta.

Mladi nasilnik iz obitelji je u kojoj otac teškom rukom uvodi red (teza: nasilje u obitelji vodi izravno do nasilničkog ponašanja mladih). Novinar i njegova trudna žena nisu se zaustavili jer su morali do bolnice zbog lažnih trudova (teza: prolaznici okreću glavu jer se svi zapravo brinemo samo za sebe). Školski psiholog iznimno je zainteresiran i očito nešto pokušava, ali ni u čemu ne uspijeva (teza: psihologija, barem u formi u kojoj je dostupna

mladim ljudima, nemoćna je), a političar koji se pojavi na kraju iznimno je karikiran i iritantan, što je jasno naglašeno u izvedbi Zorana Čubrila (teza: institucije se pojave kad je prekasno i beskorisne su). Opisane teze možda nisu netočne, ali je posve sigurno da su jako popularne u općem razmišljanju o sličnim i srodnim problemima, toliko općepriputne da su se u dramaturgiji spustile do nivoa bezbojne televizijske produkcije krimića pa ih je onda i najnemarniji gledatelj susreo već toliko puta da mu same po sebi više nemaju što reći.

Istodobno, grozd ovih teza proizvodi jednu općenitiju tezu o općoj krivnji. Svi su krivi, na ovaj ili onaj način. I sustav i obitelj, susjedstvo, prolaznici, škola, policija... Nitko nije pomogao kad je trebao i(li) mogao. Nije posve jasno je li

riječ o želji da se istakne univerzalnost krivnje ili o odbijanju da se svaka krivnja svali na nekoga ili nešto, ali koliko je teza "svi su krivi" za projekt važna vidi se po jedinom neuvjerljivom rukavcu u priči. Predstavnicom snaga reda nazvana *Policačka koja nikada nije upotrijebila pištolj* našla se na mjestu zločina u odlučujućem trenutku i, zablokirana strahom, nije učinila ništa, čak ni pozvala pojačanje ili hitnu pomoć. Pritom, ona nije djevojčica netom izašla iz škole koja se tek uči snalaziti u džungli na asfaltu (premda tako izgleda u interpretaciji Nadežde Perišić Nola), nego odrasla žena s barem kojim desetljećem staža, majka prijateljice ubijenog mladića.

Negdje u pozadini ocrta se svojevrsna lijeva ideološka orijentacija iz koje je predstava, reklo bi se, mišljena, a koju bi se uz nešto dobre volje moglo shvatiti kao mali kritički ugriz na račun našeg patrijarhalnog društva. Obitelj mladog nasilnika katolička je, naizgled uredna i konzervativna. Za stolom se sluša misa, jede se zajedno. Oni rade stvari "kao obitelj". Obitelj je vrijednost. Čak i kad je trula, poput njihove. S druge strane, prijatelji ubijenog mladića su alternativci (kao što je i on bio), slušaju Haustor i Pipse, oblače se drugačije, za zadnji dan škole dogovorili su obojiti kosu u zeleno...

Generacijska podjela je iznimno pažljivo provedena, bez očitog favoriziranja jedne "strane". Odrasli se brane od užasa svim mogućim sredstvima, a mladi vrište i napadaju. Do ruba sentimentalnosti (ali nikako ne i neukusa) doveden je roditeljski par ubijenog mladića. Suzana Nikolić i Damir Šaban emotivno, iznimno angažirajuće igraju potresne scene pripreme za pogreb, prisjećanja i cijelu tu opću paralizu nastalu u susretu s neprotumačivim. Isprano lice majke u kontrastu je s očevo maskom grča. Šabanovo biranje najboljih hlača za odlazak na groblje najljepša je minijatura očaja u predstavi.

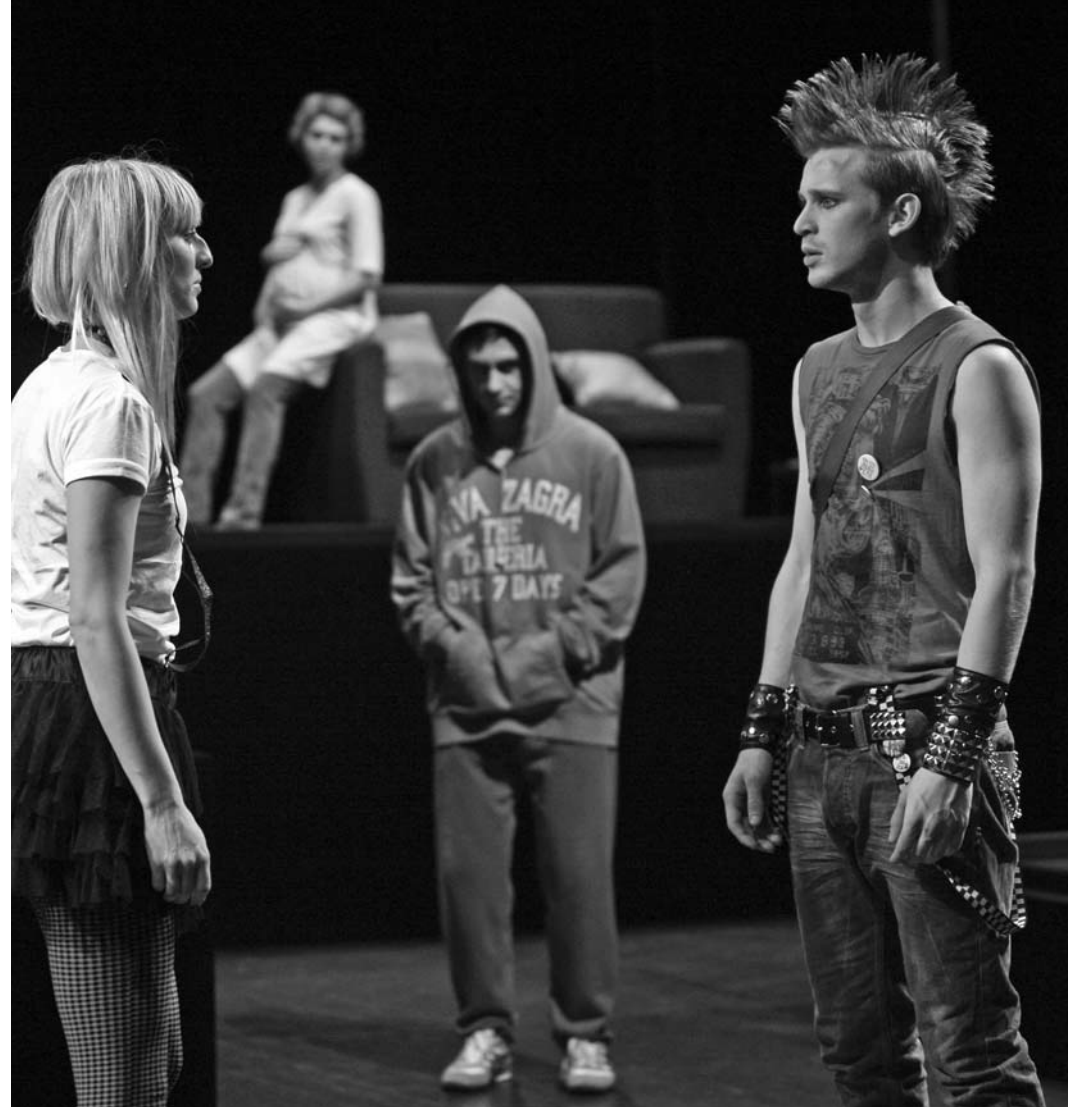
Roditeljski par nasilnika ima zahtjevniji glumački zadatak: Nataša Dorčić i Goran Bogdan polaze iz "normalnog" života s tek blagim sumnjama, a završavaju u punom znanju o strahoti koju je njihov sin učinio. Taj luk, koji ujedno označava i njihov osobni i obiteljski raspad, fino je napravljen, mučno i prepoznatljivo istinito, a sve to uz prisustvo bake (Marica Vidušić u preciznoj transformaciji u staricu) koja naizgled malo što prati i razumije. Susjedi i svjedoci nekako su manje važni, manje zanimljivi, tu su više zato

da "popune sliku": Dora Polić Vitez (trudnica), Filip Nola u alternaciji s Marom Martinovićem (novinar) i Edwin Liverić (psiholog) uredno "brane" svoje likove, ali ih, dakako, ne uspijevaju obraniti.

Svijet mladih dinamičan je, u pokretu koji se mizanscenski često pretvara u trčkanje, ali i raspolućen: s jedne strane su prijatelji ubijenog mladića, društveno aktivni i angažirani. Vedran Živolić opisan je kao *Mladi revolucionar* i donosi sa sobom autentičnu energiju buntovne mladosti. Jadranka Đokić je *Djevojka koja želi otići*, bijesna na majku i cijeli svijet, posve uvjerljiva, ali ne onako nadahnutu kao u nekim drugim ulogama. S druge strane su *Mladić u plavoj majci* i njegov brat. Petar Leventić igra ključnog krivca za ubojstvo posve zatvoreno (čak je i fizički veći dio predstave zakriven kapuljačom), ne otvarajući ni jedno tumačenje, ne dajući nam povoda da ga razumijemo, požalimo, prosuđujemo, osuđujemo... Jedino što on ima za nas je psotka. Tako ostaje izvan dometa, kao da je prazno mjesto u koje samo s osobitim naporom možemo upisati neko vlastito razumijevanje. Na sličan način prema njemu se odnosi obitelj, počevši od zabrinutog brata (Danijel Ljuboja), koji ga jednako tako ne može "dosegnuti". Ali ga može prijaviti.

Ovo bi mogla biti moja ulica pomalo se atipično suočava s jednim od vrućih problema naše suvremenosti. Ne umišlja da će djelovati kao prevencija, ne nudi pokušaj razumijevanja složenosti problema ni kritiku društva (što su sve redom češće prisutni pa onda i očekivaniji načini). Njezina vrijednost proizlazi iz druge, drevnije kazališne tradicije: ritualnog liječenja ranjenog mjesta, traumatičnog iskustva, koje se zbiva kroz potvrđivanje snage i vrijednosti zajednice kazalištem. Publiku, osobito mladenačku, prisustvovanje predstavi, to zajedničko disanje "ko jedan" s predstavom, osnažuje i tako joj omogućuje da se lakše nosi sa zlom destrukcije prisutnim svuda oko nas. Zato *Ovo bi mogla biti moja ulica* nije samo posvećena Luki Ritzu, ona je kazališna "misa" u kojoj je žrtveno janje on zajedno sa svojim scenskim alter egom. I na tu smo "misu" svi pozvani, ne bismo li se kroz sudjelovanje u ritualnom zajedništvu očistili od paralizirajućeg osjećaja nemoći.

Emotivni angažman u gledalištu ide do suza pa je i to sigurno jedan od razloga zašto je nakon svake izvedbe, a

Jadranka Đokić, Dora Polić Vitez, Petar Leventić, Vedran Živolić

u skladu s najboljom (prije svega inozemnom) tradicijom kazališnog prezentiranja teških tema mladenačkoj publici, ponudena i radionica: svatko može iznijeti svoje mišljenje i svoje osjećaje, može podijeliti s ostalima sve što se u njemu nakupilo tijekom predstave. A i prije nje, dakako.

"Debriefing" ovoga tipa čvrsto je psihološki utemeljen, očigledno potreban i nadasve koristan jer smanjuje mogućnost negativnog djelovanja na one mladiće i djevojke koji predstavu i temu doživljavaju izrazito teško i osobno. A takvih sigurno ima i više nego što bismo željeli znati. O tome se, uostalom, u čitavoj ovoj priči i radi.